

CHRISTIAN WINSLOW. **Stuart Mill's Etik.** Udgivet Chr. Winslow's Vener, København 1909. G. B. N. F. (XI + 197 S.)*).

Der er i Videnskabens Land en gammel Bro, som forbinder Etikens og Økonomikens Provinser. Den, der færdes over denne Bro, gaar »Guds Veje«, thi bravt Folk har gaaet der lige fra gamle Platons Tid, og siden hen — for i Flæng at nævne et Par Navne: Thomas af Aquino, Adam Smith, Stuart Mill, F. A. Lange, Jevons og endelig helt op i vore Dage den socialistisk-nykantianske Skole, hvis bedste Mand maaske er denne iøvrigt saa fortræffelige Tugan-Baranowsky, for hvem, hvis man kan tro F.d. Bernstein »Etiken er Midlet til at fuldkomme Marxismen dér, hvor den synes for objektivistisk, at give den Livsvarme, naar den gør Mine til at henfalde til historisk-kølig Forskning!«

Men alligevel. Den der paa adskillige Omraader ønsker Økonomiken en strengere videnskabelig Fremtid, end den har haft Fortid, han vil holde Etiken for sig og Økonomiken for sig og finde, at en Videnskab aldrig kan blive hverken for objektivistisk eller for historisk-kølig. Men derfor kan det dog kun være nyttigt, at Økonomen gør sig sin Livs- og Samfundsanskuelse op, før han giver sig ind til sit Arbejde. Thi selv om — for at bruge en lidt fordrejet Stuart Millsk Vending — det er sikkert, at ingen videnskabelig Forskning er mulig, der hvor Haabet om Tankens Følger er større end Kærligheden til Sandheden, vil dog det tænksomt skabte personlige Grundsyn tit og ofte være et Værn imod at komme paa Afveje i mange af de — endnu uløste — Spørgsmaal, hvor Økonomen ikke kan glemme, at hans Materiale er levende Mennesker, lykkelige eller lidende.

*) Christian Winslow fødtes 1882, vandt Universitetets Guldmedalje 1905 for den Afhandling, der omtales her, tog statsvidenskabelig Eksamen i Januar 1908 og døde i Juni samme Aar.

CHRISTIAN WINSLOW. **Stuart Mill's Etik.** Udgivet Chr. Winslow's Venner, København 1909. G. B. N. F. (XI + 197 S.)*).

Der er i Videnskabens Land en gammel Bro, som forbinder Etikens og Økonomikens Provinser. Den, der færdes over denne Bro, gaar »Guds Veje«, thi bravt Folk har gaaet der lige fra gamle Platons Tid, og siden hen — for i Flæng at nævne et Par Navne: Thomas af Aquino, Adam Smith, Stuart Mill, F. A. Lange, Jevons og endelig helt op i vore Dage den socialistisk-nykantianske Skole, hvis bedste Mand maaske er denne iøvrigt saa fortræffelige Tugan-Baranowsky, for hvem, hvis man kan tro F.d. Bernstein »Etiken er Midlet til at fuldkomme Marxismen dér, hvor den synes for objektivistisk, at give den Livsvarme, naar den gør Mine til at henfalde til historisk-kølig Forskning!«

Men alligevel. Den der paa adskillige Omraader ønsker Økonomiken en strengere videnskabelig Fremtid, end den har haft Fortid, han vil holde Etiken for sig og Økonomiken for sig og finde, at en Videnskab aldrig kan blive hverken for objektivistisk eller for historisk-kølig. Men derfor kan det dog kun være nyttigt, at Økonomen gør sig sin Livs- og Samfundsanskuelse op, før han giver sig ind til sit Arbejde. Thi selv om — for at bruge en lidt fordrejet Stuart Millsk Vending — det er sikkert, at ingen videnskabelig Forskning er mulig, der hvor Haabet om Tankens Følger er større end Kærligheden til Sandheden, vil dog det tænksomt skabte personlige Grundsyn tit og ofte være et Værn imod at komme paa Afveje i mange af de — endnu uløste — Spørgsmaal, hvor Økonomen ikke kan glemme, at hans Materiale er levende Mennesker, lykkelige eller lidende.

*) Christian Winslow fødtes 1882, vandt Universitetets Guldmedalje 1905 for den Afhandling, der omtales her, tog statsvidenskabelig Eksamen i Januar 1908 og døde i Juni samme Aar.

Man har da maaske Lov til at betragte det foreliggende Skrift som et saadant personligt Opgør. Hvis Winsløw havde levet, var denne Prisaafhandling neppe nogensinde kommet i en Bogtrykkers Haand. Nu er den udgivet som et Minde om, hvad der boede i ham. Thi det er baade en klog Bog og en flittig Bog og en tillidsfuld Bog. Og der kræves ikke mindst Tillidsfuldhed til at ville bygge et etisk System paa de Stuart Mill'ske Principer. Det er imidlertid dette, Winsløw forsøger. Stuart Mill har jo intet Steds givet en samlet udførlig Fremstilling af sin Etik. Winsløw har i dette Skrift samlet de spredte Udtalelser, systematiseret dem, fuldstændiggjort dem, forklaret dem eller forsvaret dem. Og Vanskelighederne har været mange.

Det er kun Etikens »almindelige Del«, de store Principspørgsmaal, Winsløw behandler. Naar han ikke naaede til den, som man skulde synes for en Social-økonom, ulige mere nærliggende »specielle Del«, ligger Grunden sikkert i den knapt tilmaalte Tid, selv om Winsløw har faaet sig selv til at tro, at den anvendte Etik interesserede Mill mindre. De store Principer havde Mill jo taget i Arv fra Bentham og sin Fader James Mill. Selv uddybede han dem netop ved at anvende dem: paa Kvindespørgsmaalet (Subjection of women), paa Regeringsformen (On representative government), paa Spørgsmaalet om borgerlig Frihed (On liberty), og han har jo iøvrigt baade som Parlamentsmedlem og som ivrig Bidragyder til den periodiske Presse haft Lejlighed til at udtale sig om foreliggende Spørgsmaal. Men yderligere bevirker den hele abstrakte Behandling, at Mill rykkes ud af det historiske Plan, saaledes at man hverken faar et rigtig klart Indtryk af hans Egenskab som Arvtager og Elev, og heller ej, hvad der utvivlsomt havde været af Værdi, kommer til at følge Mill's personlige Udvikling fra det 18. Aarhundredes Oplysning til det 19. Hundredaars Dannelse. Et af det 19. Aarhundredes mest karakteristiske Træk er jo netop det, at den sociale Følelse: Inter-

essen og Omsorgen for ens Medmennesker samtidig med at have bredt sig til stadig videre Lag ogsaa er bleven saa meget mere virksom og forstandig.

Det er en af Utilitarernes store Fortjenester baade at have deltaget i og bidraget til denne Udvikling, og det er Stuart Mill's særlige Fortjeneste saa stærkt at have lagt Vægt paa, at det enkelte Menneske skulde udvikles saaledes, at paa den ene Side hans Medmenneskers Velfærd maatte føles som en Del af hans egen Velfærd, og at paa den anden Side hans Fordringer til Lykken blev forædledede saavidt, at »den størst mulige Lykke« ikke i Virkeligheden blev en i det hele saare beskedene Lykkesum.

Men naturligvis. Alene af den Grund, at den stillede Opgave forlangte en »Fremstilling og Vurdering af Stuart Mill's Etik« maatte de her berørte Spørgsmaal komme til at ligge fjernere for Winsløw. Det er mindre Mill som Menneske, men mere hans Tanker, Winsløw har for Øje. Alligevel skimter man gennem Fremstillingen Billedet af en Mand, der har sat sig som sin første og sidste Opgave ikke at lade sig overvælde. En Mand, der roligt og klart giver sig i Gang med sin Undersøgelse og som har sin Styrke i en uforfærdet og indholdsrig Argumentation, og i en deraf følgende tillidsfuld Hævdelse af sine Resultaters praktiske Rigtighed. Disse Egenskaber kommer f. Eks. stærkt for Dagen i de hyppigt anførte Linier af »Examination on Sir William Hamiltons Philosophy«, hvor Mill først paaviser det for ham umulige i at tilbede en Guddom, hvis Egenskaber vel er uendelige, men hvis Gerninger er af den Art, at den højeste menneskelige Moral ikke kan billige dem, og hvor han derefter slutter med disse berømte og karakteristiske Ord (citeret efter Høffding): Jeg vil ikke kalde noget Væsen godt, som ikke er, hvad jeg mener, naar jeg anvender dette Ord om mine Medmennesker. Og dersom et saadant Væsen kan dømme mig til Helvede, nuvel, saa vil jeg gaa til Helvede.

Ligesom Mill her stiller et højeste Væsen ind for sin Tænkningens Domstol, saaledes gøres mange af Samfundets nedarvede Institutioner til Genstand for Undersøgelse. Utilitarismens tilgrundliggende Synspunkt var jo dette: er denne Lovregel, denne Institution til Samfundets Nytte? Eller har man kun gjort den ophøjet og urørlig, fordi man ikke paa redelig Vis kunde give Fornuftgrunde for dens Tilværelse. Denne Betragtningssmaaede er Nyttefilosofiens Kerne. Den medfører en Omvurdering af alle Værdier, idet den forlanger, at det bestaaende skal bevise sin Ret til at bestaa ved at være nyttigt, og at det ny først da maa fortrænge det gamle, naar der er Grund til at antage, at det er nyttigere end det gamle baade nu og i Fremtiden. Denne Betragtningssmaaede er da saaledes som Winsløw kalder den, et altforyngende Princip, et virkningsfuldt Vaaben i Fremskridtets Tjeneste, navnlig naar Principets Tilhænger — saaledes som Tilfældet var med Mill — er fuld af Tro paa, at store Værdier ligger i Fremtidens Skød.

Man faar saaledes gennem Winsløws Bog paa den ene Side den Mill'ske Etiks Teori, paa den anden Side Træk til et Billede af Mill, begge Dele givne med al den Samfølelse, der for en Karakter som Winsløws maatte knytte sig til den Mand, der i lige Grad var den nøgterne Forsknings og den varmhjertede Idealitets Personliggørelse.

Einar Cohn.

Dr. OTTO WARSCHAUER. **Zur Entwicklungsgeschichte des Socialismus.** Verlag von Franz Vahlen. Berlin 1909. (XIV + 403 Sider).

Professor Warschauer skildrer i sin Bog tre Rækker af franske Utopister: St. Simon, Fourier og Louis Blanc.

Vi forestilles for St. Simons uklare Lære, ser hvorledes Bazard omformer den til Socialisme, vi følger Fou-